

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.59>

ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕОРІЇ ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО З РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Старушкевич А.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та економічної безпеки,
Академія рекреаційних технологій і права
ORCID: 0000-0001-7659-6646*

Жуков А.А.,

*старший детектив Головного підрозділу детективів
Бюро економічної безпеки України
ORCID: 0009-0004-6090-1975*

Старушкевич А.В., Жуков А.В. Початок формування криміналістичної теорії про організаційні основи діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень.

Метою даної публікації є дослідження етапів формування організаційних основ криміналістичної теорії про діяльність слідчого з розслідування кримінальних правопорушень, з використанням методів історичного та логічного пізнання, з метою виявлення закономірностей становлення і розвитку досліджуваного наукового об'єкта у конкретних історичних умовах, і побудови на цій основі періодизації його історичного розвитку.

Автори вважають, що дослідити історичний процес становлення та розвитку організаційних основ діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень, як об'єкта пізнання криміналістики, можливо лише поєднанням логічного і історико-теоретичного відтворення розвинутого, і того що розвивається у даний час об'єкта пізнання, у всіх його суттєвих закономірних зв'язках. Таке дослідження створює об'єктивну можливість для науковців, при розгляді тих чи інших проблем цієї концепції, не вдаючись до суб'єктивізму, одностороннього підходу та певного догматизму. Крім того, дослідження історичного процесу становлення та розвитку таких організаційних основ, є корисним для оцінки ходу і характеру впливу цієї концепції на розвиток напрямів науки криміналістики в цілому.

Здійснена авторами історична розвідка у дослідження проблем організації розслідування злочинів показує, що становлення та розвиток такої криміналістичної теорії (вчення) скоріше «еволюційний» ніж «революційний» процес, у якому певні дії чи діяльність спочатку позначаються певним терміном, які далі зусиллям науковців та практиків розкриваються у певних поняттях та визначеннях, з часом уточнюються та отримують більш сучасне наповнення, тим самим розвиваючи відповідну теорію та доповнюючи мову криміналістики.

Авторами запропонована періодизація етапів становлення криміналістичної теорії про організацію слідчим розслідування кримінальних правопорушень.

У статті показано, що на четвертому етапі (80-ті роки XIX ст. – 10-ті роки XX ст.) становлення аналізованої криміналістичної теорії, здійснено розроблення загальних рекомендацій щодо організації розкриття та розслідування злочинів з елементами «схематизації», організації досудового та судового слідства, слідчих підрозділів, судових слідчих та працівників поліції.

Ключові слова: організація розслідування, організація діяльності слідчого, історія криміналістики, розвиток криміналістичних знань, криміналістична тактика, організаційні методи розслідування, організація проведення слідчої дії, груповий метод розслідування, наукова організація праці слідчого, організація діяльності слідчого підрозділу.

Starushkevych A.V., Zhukov A.V. The beginning of the formation of a criminalistics theory about the organizational foundations of the investigator's activities in investigating criminal offenses.

The purpose of this publication is to study the stages of the formation of the organizational foundations of the criminalistics theory of the activities of an investigator investigating criminal offenses, using methods of historical and logical cognition, in order to identify the patterns of the formation and development of the studied scientific object in specific historical conditions, and to build on this basis a periodization of its historical development.

The authors believe that it is possible to study the historical process of the formation and development of the organizational foundations of the activities of an investigator investigating criminal offenses, as an object of knowledge of criminalistics, only by combining logical and historical-theoretical reproduction of the developed and currently developing object of knowledge, in all its essential natural connections. Such research creates an objective opportunity for scientists, when considering certain problems of this concept, not to resort to subjectivism, a one-sided approach and a certain dogmatism. In addition, the study of the historical process of the formation and development of such organizational foundations is useful for assessing the course and nature of the influence of this concept on the development of the directions of the science of criminalistics as a whole.

The historical exploration carried out by the authors in the study of the problems of organizing the investigation of crimes shows that the formation and development of such a criminalistics theory (doctrine) is more of an «evolutionary» than a «revolutionary» process, in which certain actions or activities are initially designated by a certain term, which are then revealed by the efforts of scientists and practitioners in certain concepts and definitions, are refined over time and receive a more modern content, thereby developing the corresponding theory and supplementing the language of criminalistics.

The authors proposed a periodization of the stages of the formation of the criminalistics theory of the organization of the investigation of criminal offenses by an investigator.

The article shows that at the fourth stage (the 1980s – the 1910s) of the formation of the analyzed criminalistics theory, general recommendations were developed regarding the organization of the detection and investigation of crimes with elements of «schematization», the organization of pre-trial and judicial investigations, investigative units, judicial investigators, and police officers.

Key words: organization of investigation, organization of investigator's activities, history of criminalistics, development of criminalistics knowledge, criminalistics tactics, organizational methods of investigation, organization of investigative action, group investigation method, scientific organization of investigator's work, organization of investigative unit's activities.

Постановка проблеми. Історичний процес становлення та розвитку організаційних основ діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень, як і будь-якого іншого об'єкта пізнання криміналістики, є поєднанням логічного і історико-теоретичного відтворення розвинутого, і того, що розвивається у даний час об'єкта пізнання, у всіх його суттєвих закономірних зв'язках. У цьому процесі найтісніше взаємодіють історичні та логічні методи, спрямовані на вивчення такого об'єкта наукового пізнання (криміналістичного вчення, наукової теорії). Шляхом поєднання історичних і логічних методів дослідження у науковців з'являється можливість успішно виявляти історичне коріння об'єкту наукового пізнання, розглядати історичний процес його становлення і розвитку, поєднуючи при цьому сучасне, минуле й майбутнє, намічати перспективи дослідження певної наукової теорії.

На нашу думку з'ясування історичного процесу становлення та розвитку організаційних основ діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень створює об'єктивну можливість для науковців, при розгляді тих чи інших проблем цієї концепції, не вдаватися до суб'єктивізму, одностороннього підходу та певного догматизму.

Мета дослідження. Метою даної публікації є дослідження етапів формування організаційних основ криміналістичної теорії про діяльність слідчого з розслідування кримінальних правопорушень, з використанням методів історичного та логічного пізнання, з метою виявлення закономірностей становлення і розвитку досліджуваного наукового об'єкта у конкретних історичних умовах, і побудови на цій основі періодизації його історичного розвитку.

Стан опрацювання проблематики. Стан дослідження криміналістичної теорії (вчення) про організацію розслідування злочинів (кримінальних правопорушень), раніше вивчали такі науковці

і практики як А.Ф. Волобуєв [1, с. 9-13], В.Є. Коновалова [2, с. 5-36], О.В. Олішевський [3, с. 11-25; 4, с. 9-13], В.М. Сущенко [5, с. 8-11], В.В. Тіщенко [6, с. 105-114], Г.А. Хань [7, с. 97-109] та інші. Однак такі узагальнення здійснювалися вже більше десятиліття тому, в умовах дії зарубіжних процесуальних норм або законодавства, яке вже втратило свою чинність. Нерідко вивчався стан дослідження лише окремих аспектів криміналістичної теорії про організаційні основи діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень (мета та завдання розслідування злочинів, методи та оптимізація такого розслідування, його засоби та суб'єкти тощо). Метою раніше здійснених узагальнень не було виокремлення найбільш значимих періодів розвитку криміналістичної теорії про організаційні основи діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Потреба в людях, що професійно здійснюють розслідування правопорушень виникла разом з державою, саме на них покладалося вирішення проблем організації з'ясування істини у випадку виявлення протиправних дій. Вже у священних книгах іудеїв, християн, мусульман – Торі (П'ятикнижжя), Біблії (Біблія. Буття розд. 4, 44 та ін.), Корані (сура 12) зустрічаються описи прийомів з'ясування такої істини шляхом проведення допиту, обшуку, впізнання та ін. З такими прийомами можна ознайомитися у пам'ятках стародавнього права Риму (Римські Закони XII таблиць), Греції (Закони Соломона), Київської Русі («Руська правда»), Німеччини, Китаю та інших країн. У цих правових та релігійних пам'ятках поради щодо організації розслідування правопорушень даються у вигляді емпіричних рекомендацій, які засновані на життєвому досвіді та обмежені рамками діючих на той час процесуальних процедур звичаєвого чи писаного права.

Поради організаційного характеру щодо проведення окремих слідчих та судових дій, розслідування злочинів, містяться у процесуальних нормах, що регламентують слідчий (розшуковий) процес, зокрема у Судебниках (1497 р. і 1550 рр.), Соборному уложенні (1649 р.), Правилах Святих Апостолів, градських законах грецьких царів (візантійське право), Стоглаві, царських указах і боярських вироках, записних книгах Помісного, Земського, Розбійного та інших приказів, чолобитних від дворян і посадських людей. Крім того, такі поради є у нормах Литовських статутів, дія якого поширювалася західні території України. Це законодавство регламентувало порядок організації розслідування окремих категорій злочинів, розшук злочинців та майна.

1805 року вийшла друком книга секретаря колезького асесора колегії Адміралтейства Петра Раткевича «Зерцало правосуддя», з повною назвою «Зерцало правосуддя, що показує, яким чином у будь-яких випадках, а особливо сумнівних судових справах провадити слідство, здійснювати за цим визначення, вироки і ув'язнення, складене з читання і роздумів», де він дав поради щодо початку судової справи, яка на його думку має складатися з трьох частин: 1) дослідження, 2) визначення, 3) вироку та висновку. Дослідження, на думку П. Раткевича, є способом, який відкриває істину і розпочинається воно: «від імені», «від самої справи», «від причини», «від місця», «від способу», «від знарядь», «від часу», «від нагоди», «від зручності» (П. Радчевич, 1805 р.). Фактично ним були визначені слідчі ситуації у межах яких організовується початок розслідування.

Автор виданого ще у 1833 році «Досвіді короткого керівництва для провадження слідств» вказує, що «проводити розслідування слід за гарячими слідами із особливою увагою і крайньою обачністю, щоб ні найменших обставин, особливо на початку, не було випущено з уваги» (Н. Орлов, 1833 р.).

У посібнику з основ кримінального судочинства виданого у 1841 році зазначається, що майбутній «розслідувач» буде «... мати справу з різними формами, засобами та способом дослідження та розкриття злочинів». Щодо організації обшуку дається така порада: «... мета, для якої проводиться обшук, може бути досягнута тільки за допомогою попередньої невідомості його та особливого мистецтва, сприйнятливості та помітливості слідчого» (Я. Баршев, 1841 р.).

У керівництві «Судовий слідчий або найповніше керівництво до проведення кримінальних розслідувань» (1861 р.) складеному Л. Камбек, детально розглядаються організаційні питання діяльності слідчого на початковому етапі розслідування злочинів: «Безпосередньо судовий слідчий розпочинає розслідування у випадку явки до нього злочинця із повинною, або коли злочин виявлений під час вчинення, або при проведенні розслідування за яким-небудь іншим злочином, або за словесним чи письмовим повідомленням поліцейських ... і навіть приватних осіб, коли вони повідомляють його про вчинений раніше, чи безпосередньо у даний час злочин».

Далі автор керівництва зазначає, що при вчиненні злочинів, за які передбачене більш суворе покарання, судовий слідчий може сам проводити розслідування за «гарячими слідами», запрошуючи у необхідних випадках понятих, свідків із місцевих жителів, сільських керівників або поліцейських. А далі мова йде про можливість використання «групової форми» розслідування злочину: «Судовий слідчий здійснює розслідування один, або у складі сформованої особливої слідчої комісії...», при цьому зазначається, що саме він керує слідчою комісією: «як її старший учасник». Автором посібника рекомендується склад такої комісії: судовий слідчий, представник магістрату, місцевий поліцейський або його безпосередній керівник, а в особливих випадках пропонується запрошувати депутата (Л. Камбек, 1861 р.).

У своїх порадах автор керівництва звертає увагу на точне і оперативне виконання посадовими особами, поліцейськими, лікарями запрошеними в якості «знаючих осіб» законних вимог судового слідчого. Даються чіткі поради щодо послідовності дій судового слідчого після допиту запідозреного: 1) «визначити, які заходи повинні бути вжиті з метою перешкоджання запідозрюваному ухилитися від слідства та суду»; 2) «викликати до слідчого тих осіб, на яких вказує обвинувачений, як співучасників його злочину, або як свідків його вини і невинності»; 3) «зібрати докази на які посилається обвинувачений, дослідити і перевірити його показання оглядами, думками знаючих осіб, допитами свідків і інших осіб, очними ставками і повальним обшуком». Крім цього, надаються рекомендації щодо організації проведення слідчих дій в окремих випадках: оглядів та освідувань (за участю експертів, у випадку виявлення трупів та отруєння осіб, при підробленні документів, при кримінальному банкрутстві, розкраданнях майна); виїмки та обшуки; щодо збирання і збереження речових доказів.

Автор керівництва особливу увагу звертає на необхідність організації якісного розслідування злочинів: «при проведенні дізнання слідчий повинен проявити особливу ретельність, тому що у випадку не добре проведеного дізнання формальне слідство залишається пустою формальністю, що не задовольняє вимогу справедливості» (Л. Камбек, 1861 р.).

У посібнику, що вийшов друком у 1867 році «Про кримінальне переслідування, дізнання та попереднє дослідження злочинів за судовими статутами» надаються поради щодо використання окремих прийомів розкриття злочинів та встановлення винного, причому автором, щодо таких «приймів» спеціально підкреслює, «що якість їх повинна бути такою, щоб ними не порушувався закон» (А. Квачевський, 1867 р.). У іншій публікації з цієї ж серії, автор зробив спробу якнайдокладніше викласти «прийоми» (організаційні та тактичні поради) проведення окремих слідчих дій, серед яких у розслідуванні злочину ним виділена особлива група дій – «початкових слідчих дій»: огляд, освідування, «розшук зовнішніх предметів злочину у вигляді обшуку, виїмки та збирання речових доказів» (А. Квачевський, 1869 р.).

У посібнику А. Чебишева-Дмитрієва по кримінальному судочинству 1875 року вживаються терміни, які позначають організацію судових інституцій в цілому: «організація судоустрою», «організація судових місць», «організація суду», організація кримінального процесу в цілому, окремих його стадій та елементів: «організація кримінального переслідування», «організація обвинувачення», «організація системи приватного обвинувачення», «організація цивільного позову», «організація прокурорського нагляду», «організація віддання до суду», «організація процесу» (А. Чебишева-Дмитрієва, 1875 р.).

Окремі питання організації розслідування злочинів розглядалися у публікаціях (1881 р., 1897 р.) присвячених викриттю недоліків та покращенню організації діяльності «слідчої частини» (Н. Харізоменов, 1897 р.).

У посібнику В. Фукса «Суд і поліція» виданого у 1889 році термін «організація» вживається щодо створення і устрою судових інституцій: «судова організація», «організація суду», «організація суду присяжних», «організація інституту присяжних», «організація місцевих судів», «організація мирового суду»; щодо провадження на окремих стадіях процесу або складових цих стадій: «організація клопотання у судових справах», «організація захисту при судах», «організація прокурорського нагляду», «організація апеляційних інстанцій»; щодо принципів та структури судових органів: «принципи судової організації», «організація скорочених судів», «організація судової влади»; щодо організації слідчих та поліцейських інституцій: «організація інституту слідчих», «загальна організація поліції», «організація місцевої поліції», «організація поліції», «організація поліцейських установ» (В. Фукс, 1889 р.).

У «Практичному керівництві для судових слідчих», виданому друком у 1891 році, термін «організація» вживається щодо стадії процесу: «організація попереднього слідства»; щодо упоряд-

кування діяльності поліції: «організація сискної поліції»; щодо організації слідчих органів: «організація слідчої частини»; щодо приведення до порядку кримінальної статистики: «організація кримінальної статистики» (А. Соколов, 1891 р.).

Схоже термін «організація» вживається у дослідженні «Наше попереднє слідство, його недоліки і реформа» (1895 р.) (В. Даневський, 1895 р.) [8] професора Харківського університету по кафедрі кримінального права і судочинства В. Даневського, а також у підручнику з кримінального процесу виданого у 1902 році М. Духовського. У цьому виданні автор навіть сформулював мету правильної організації суду: з одного боку краще розкривати істину у справі, а з іншого – сприяти охороні особистої свободи усіх жителів країни (М. Духовской, 1902 р.).

У посібнику «Поліція і наукова криміналістика (судове розслідування)» (1907 р.) [9, с. 397-410] італійський криміналіст А. Нічефоро пропонує організовувати розслідування злочинів з використанням загальнонаукових методів та прийомів (висунення гіпотез, методу «граф», аналізу, синтезу, дедукції, індукції, аналогії), комплексного підходу, системності, етапності, знань із основ психології. Автор посібника докладно описав професійні і психологічні якості суб'єкта, що може успішно здійснювати розслідування злочинів: кмітливість, спостережливість, вміння використовувати логічні прийоми та операції (індукція, дедукція, аналіз, висунення гіпотез тощо), інтелектуальна розвинутість, наявність досвіду. А. Нічефоро рекомендує під час розслідування злочинів використовувати висунення гіпотез, прийом вдало запозичений ним із фундаментальних наук, який за своєю суттю є прообразом сучасного «методу версераування» [10].

Австрійський науковець та практик Г. Грос [11; 12] ще в кінці XIX століття пропонував виділяти у криміналістиці окремий розділ «вчення про проведення розслідувань». У загальній частині свого загальновідомого посібника «Керівництво для судових слідчих як система криміналістики» детально описав «підготовку» та «якості» судових слідчих, їх завдання, а також організаційні питання кримінального провадження – «канцелярського порядку», особливості організації проведення допитів, оглядів, залучення «знаючих осіб».

Автор керівництва вказував на важливість для розслідування злочинів організації фотографування правопорушників: «Не підлягає, однак, ні найменшому сумніву, що справа ця повинна бути організована повсюдно, а не лише в одних тільки великих містах», Звертав увагу на доцільну «організованість поліції» у справі використання антропометрії.

Крім того, Г. Грос був переконаним у доцільності планування розслідування: «... якщо важко скласти собі план розслідування, то ще важче дотримувати цього плану в точності», і далі: «... план розслідування розрахований на явища рухомі, змінювані, часто цілком невідомі і незалежні від волі того, хто складає такий план». Вказував на необхідність тісної взаємодії слідчого з поліцією, та направляючу діяльність слідчого під час розслідування злочину: «... напрям усього слідства завжди повинен бути в руках слідчого, і поліція повинна працювати за його точними дорученнями». Під час пошуку злочинця переконував у важливості спрямовувати слідство та діяльність поліції у «різних напрямках» (Г. Гросс, 1908 р.).

У посібнику по криміналістиці «Мистецтво розкриття злочинів» (1909 р.) В. Лебедева термін «організація» вживається щодо утворення та упорядкованої роботи сискних інституцій: «організація сискної частини», «організація мережі сискних відділень», «організація сискних частин», «організація сискної поліції», а також щодо діяльності цієї інституції: «організований сиск», «організований кримінальний сиск» та окремих функціональних елементів цієї діяльності: «організація боротьби зі злочинністю», «організація служби встановлення особи». І навіть почав вживатися у чинному законодавстві того часу: Закон від 06.07.1908 «Про організацію сискної частини» (В. Лебедев, 1909 р.).

На початку XX століття автори публікацій щодо розслідування в цілому, або окремих видів злочинів, розглядали тактичні та організаційні аспекти як основну складову цієї діяльності. Саме це зумовлювало пропозиції сформулювати новий науковий напрям – кримінальна тактика. Такі пропозиції висловлював німецький науковець та практик А. Вайнгарт, у передмові до свого ґрунтовного керівництва «Кримінальна тактика. Керівництво до розслідування злочинів» (1910 р.) [13]: «Мета цієї книги – дати керівництво до складання планів (розслідування) і їх виконання. Вона має за мету дати криміналісту те, що дає військовому стратегія і тактика. Тому я і назвав її «Кримінальна тактика». У іншому виданні цієї ж книги А. Вейнгарт зазначав: «Розслідування кожного злочину, особливо у важливих випадках – повинно вестися з використанням певного методу, систематично і за складеним планом» (А. Вайнгарт, 1912 р.). У загальній частині своєї книги

А. Вайнгарт детально описав «головні і додаткові методи» розслідування злочинів. Частину цих «методів» склали рекомендації щодо організації розслідування злочинів за певних умов або окремих їх видів (крадіжок, шахрайств, підроблення грошових знаків, убивств тощо).

В останнє десятиліття перед жовтневим переворотом у Петрограді 1917 року, термін «організація» у кримінальному процесі поширився не лише на створення та упорядкування діяльності судових інституцій, а все більше на стадії кримінального процесу та окремі їх складові. Так у монографії П. Люблінського «Нариси кримінального суду та покарання у сучасній Англії», що вийшла друком у 1911 році зустрічаються терміни: «загальні засади судової організації», «організація перегляду кримінальних справ», «організація суду», «організований перегляд справ у апеляційному суді», «організація місцевої юстиції», «загальна судова організація», «організація обвинувачення», «організація захисту», «організація належного нагляду за умовно засудженими», «організація особливих судів для неповнолітніх», «організація місць утримання затриманих неповнолітніх» (П. Люблінський, 1911 р.).

Схоже термін «організація» вживається і в інших підручниках та посібниках з кримінального процесу, зокрема В. Случевського (1891 р.), С. Вікторського (1912 р.), С. Познишева (1913 р.), Н. Рогозіна (1914 р.).

Знання та навички отримані під час зарубіжних відряджень до країн Західної Європи описав у своїй книзі старший юрисконсульт мініюсту С. Трегубова «Основи кримінальної техніки: науково-технічні прийоми розслідування злочинів» (1915 р.), автор детально розглянув питання організації і проведення слідчих дій на місці злочину, проведення обшуків, ідентифікації злочинців тощо.

Слід згадати ще одну оригінальну роботу, що вийшла друком у 1916 році – «Нариси по слідчій частині. Історія. Практика» у ній автор докладно характеризує необхідні для продуктивного огляду психологічні якості слідчого, його здатність логічно мислити, висуваючи версії про те, що відбулося: «Тільки гармонійне поєднання таланту та техніки призводить до стійких позитивних результатів» (Б. Бразоль, 1916 р.). Таким чином автор наглядно пов'язав досягнення успіху у розслідуванні злочинів з особистими якостями слідчого і володінням ним науковими методами розслідування.

Здійснений нами аналіз публікацій кінця XIX – початку XX століття показує, що на той час такий напрям як «кримінальна тактика» охоплював питання як організації слідчих дій, так і особливостей розслідування окремих видів злочинів, тобто у період становлення «наукової криміналістики» поділу між «тактикою» і «методикою розслідування злочинів», у їх сучасному розумінні, ще не існувало.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного пропонуємо періодизацію етапів становлення та розвитку криміналістичної теорії про організаційні основи діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень:

1 етап. VIII ст. до н.е. – XIV ст. – поодинокі емпіричні поради щодо проведення окремих дій спрямованих на з'ясування істини під час розслідування порушення встановлених правил поведінки, засновані на життєвому досвіді та обмежені рамками процесуальних процедур діючого на той час звичаєвого чи писаного права (Тора (П'ятикнижжя), Біблія, Коран, Руська правда (Київська Русь), Римські Закони XII таблиць, Закони Соломона (Греція), Правила Святих Апостолів, градські закони грецьких царів тощо);

2 етап. XIV ст. – кінець XVIII ст. – поради організаційного характеру щодо проведення окремих слідчих та судових дій, розслідування злочинів, які даються у процесуальних нормах, що регламентують слідчий (розшуковий) процес (Судебники (1497 р. і 1550 р.), Соборне уложення (1649 р.), Стоглав, царські укази і боярські вироки, записні книги Помісного, Земського, Розбійного та інших приказів, Литовські статuti, норми «козацького права» (звичаєве право), норми Магдебурзького права, «Зерцало саксонів» (1536 р.), «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743), акти центральної влади Речі Посполитої, І. Посошков «Про скудність та багатство» (1724 р.) тощо);

3 етап. Початок XIX ст. – 70-ті роки XIX ст. – поради організаційного характеру щодо розкриття злочинів, організації досудового та судового слідства у перших окремих дослідженнях з проблем кримінального судочинства, та зводах законів (1832, 1842, 1857 рр.) (Я. Баршев, П. Радкевич, Л. Камбек, О. Квачевський, М. Орлов, О. Чебишев-Дмитрієв та інші науковці і практики);

4 етап. 80-ті роки XIX ст. – 10-ті роки XX ст. – розроблення загальних рекомендацій щодо організації розкриття та розслідування злочинів з елементами «схематизації», організації досу-

дового та судового слідства, слідчих підрозділів, судових слідчих та працівників поліції, у перших окремих криміналістичних дослідженнях та працях процесуалістів (Б. Бразоль, А. Вайнгарт, Г. Грос, В. Даневський, В. Лебедєв, П. Люблінський, А. Нічефоро, С. Познишев, В. Фукс та інші науковці і практики).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волобуєв А.Ф., Олішевський О.А. Поняття організації розслідування злочинів та її рівні. *Організація розслідування окремих видів злочинів*: навчальний посібник / Волобуєв А.Ф., Користін О.Є., Степанюк Р.Л. та ін.; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Харків: ХНУВС, 2011. 568 с.
2. Коновалова В.Е. Организационные и психологические основы деятельности следователя: монография. Киев: РИО МВД УССР, 1973. 122 с.
3. Олішевський О.В. Організація розслідування злочинів та її місце у структурі криміналістики: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2010. 197 с.
4. Волобуєв А.Ф., Олішевський О.А. Поняття організації розслідування злочинів та її рівні. *Організація розслідування окремих видів злочинів*: навчальний посібник / Волобуєв А.Ф., Користін О.Є., Степанюк Р.Л. та ін.; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Харків: ХНУВС, 2011. 568 с.
5. Сущенко В.Н. Планирование и организация расследования хищений социалистического имущества, совершенных должностными лицами в крупных или особо крупных размерах: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Киевский государственный университет им. Т.Г. Шевченка. Киев, 1986. 16 с.
6. Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
7. Хань Г.А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Харків, 2007. 221 с.
8. Даневский В.П. Наше предварительное следствие: его недостатки и реформа. Киев: Семенко Сергей, 2003. 142 с.
9. Niceforo A. La police et l'enquete judiciaire. Paris: Librairie universelle, 1907. 445 p.
10. Starushkevych A. Crime Investigation: The Scientific Method of Alfredo Niceforo. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 2023. Issue 2 (31). P. 121-135. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2023.07> (дата звернення: 01.12.2025).
11. Gross H. Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. München. 1908. Teil I. 544 s. URL: https://books.google.com.ua/books?id=BB3ZAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення 01.12.2025).
12. Gross H. Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. München; Berlin und Leipzig. 1914. Teil II. 1214 s. URL: https://books.google.com.ua/books?id=BB3ZAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення 01.12.2025).
13. Вейнгарт А. Уголовная тактика. Руководство к расследованию преступлений. *Антология сыска: от полиции к внешней разведке: в 14 т.* Киев: «МП ЛЕСЯ». 2009. Т. 4: Криминальный сыск в Западной Европе (XIX – нач. XX вв.) / сост. В.Н. Чисников, Т.А. Проценко, С.Г. Лаптев. С. 282-717.